

26. listopada 2018.

broj 132

**KU
ZI
S?**

LIST ZA MLADEŽ

4

REPORTAŽA: SUBOTICA U KARLOVCU

9

TEMA: ŠTO ČITAMO?

19

TV SERIJA: JUTRO NEĆE PROMIJENITI SVE!

20

MODA: ANIMAL PRINT

2

FOTO MJESECA

*Dani hrvatske knjige i riječi
i u Gimnaziji*

List je besplatan

Osnivač: NIU Hrvatska riječ

Nakladnik: NIU Hrvatska riječ
Trg cara Jovana Nenada 15/II
24000 Subotica

Za nakladnika: Ivan Ušumović

Urednik izdanja: Davor Bašić Palković

Suradnici: Klara Dulić, Ana Parčetić,
Donna Diana Prčić, Ivan Benčik,
Kristina Ivković Ivandekić

Lektura: Zlatko Romić

Korektura: Davor Bašić Palković

Tehnički prijelom: Thomas Šujić,
Jelena Ademi

Fotografije: Ana Francišković, Vedran Jegić

E-mail: kuzis07@gmail.com

Web: www.hrvatskarijec.rs/stranica/kuzis/

Tisak: Doo Magyar Szó Kft, Novi Sad

List izlazi uz redovitu potporu Pokrajinskog
tajništva za kulturu, javno informiranje
i odnose s vjerskim zajednicama

KNJIGE

Listopad je mjesec, osim suhog lišća, kestinja i voća, i knjiga. Nisam siguran zbog čega je to tako, no sasvim je moguće da se ljudi polako uvlače natrag u svoje domove gdje će uz čaj, kavu, deku i knjigu skriti se od zimoće i pobjeći u neki drugi svijet i tako zagubljeni neprimjetno skliznuti u studeni i prosinac. Sasvim prigodno, čuveni beogradski *Sajam knjiga* i zagrebački *Interliber* se održavaju baš u jesen. Na žalost, nekima je ovo jedina prilika kada će kupiti neku knjigu, a i to reda radi, ili pak napraviti par fotki za instagram. S druge strane, ljubiteljima tiskanih riječi je ovo idealna prilika da za malo novca kupe nekoliko naslova pod čijom će se težinom polica za knjige dodatno svijati.

Listopad je i posebno dobar mjesec da razmišljamo o knjizi od nastanka pa do danas. Nemojmo zaboraviti antičke *tablete* i srednjovjekovne manuskripte koji su tako strpljivo i s puno pažnje prepisivani s pergamenta na pergament. Zahvalimo se i starim Kinezima koji su izumili tiskarski stroj (iako mnogi vole misliti kako je to učinio **Gutenberg**) i omogućili proces koji će osigurati da se makar par knjiga nađu na policama u svakom domu. Ujedno, omogućili su time i prosvjetiteljske procese da širi slojevi ljudi dođu do važnih saznanja, što je pokretalo važne povijesne događaje. S druge strane, ne zaboravimo ni 1933. godinu, kada se dogodilo nacističko masovno spaljivanje »nepodobnih« knjiga, što je, pokazat će se kasnije, bila tek uvertira za događanja koja će ostaviti ožiljke diljem svijeta.

No, sada kada smo se osvrnuli na prošlost, pogledajmo u budućnost knjige i razmislimo o njoj. Knjige su sada već dostupne i u elektronskoj formi, a *Kindle* i ostali čitači e-knjiga osvajaju tržište već uveliko. **Follettovi Stupovi zemlje** i **Tolki-enov Gospodar prstenova** više ne moraju biti knjižurine od po kilogram-dva već sada staju u džep naših traperica. Znam, ni najnaprednija e-tinta nikada neće moći zamijeniti osjećaj papira pod prstima i miris nove knjige, no ne zaboravimo da upravo ova tehnološka revolucija omogućava da veliki broj knjiga uđe ne samo u svaki dom, već u svaki džep. U današnjem vremenu brzih informacija i brze zabave možda neki uspore, zastanu i baš tako prvi puta pročitaju knjigu. Knjige su uglavnom bile nositeljice napretka, tako da vjerujem da će biti i ovaj put tako, iako su promijenile obličje. Dobar je mjesec listopad, ne samo za kupovinu jeftinijih knjiga već i za užitke u njima, u bespućima zanimljivih zapleta, opisa, informacija i misli.

Pavle Menalo

3

UVODNIK

SUBOTICA U KARLOVCU

4

Petnaestero učenika iz nekoliko hrvatskih odjela u subotičkoj srednjoj Politehničkoj školi, u pratnji par svojih profesora i ravnatelja škole, bili su nedavno na trodnevnoj studijskoj ekskurziji u Hrvatskoj. Odredište njihova puta bio je grad Karlovac u kojem postoji Mješovita industrijsko-obrtnička škola (MIOŠ). Ove dvije škole imaju lijepu suradnju koja traje već nekoliko godina i koja osim razmjene iskustava i strukovnih znanja, podrazumijeva i druženje učenika. O ranijim posjetima u sklopu ove suradnje snimljeni su i kraći filmovi (*Karlovac u Subotici* i *Subotica u Karlovcu*) koje možete pogledati na kanalu *youtube*. Suradnja škola odvija se kroz projekt potpore međunarodnoj suradnji osnovnih i srednjih škola sa školama europskih zemalja koje ne sudjeluju u EU programima i sa školama i ustanovama koje provode obrazovanje pripadnika hrvatske manjine u inozemstvu.

Učenici iz Subotice su i ovoga puta imali prilike upoznati Karlovac i okolicu, utvrde i rijeke po kojima je cijela ta županija poznata. Po povratku iz Karlovca, svratili su i u Zagreb. A evo i njihovih dojmova, literarnih i vizualnih. Autorica teksta naslovljenog *Jedan grad – četiri rijeke* je **Dunja Španović** (AT 4/1), dok fotografije koje vidite potpisuju **Valentina Bačlija** i **Iris Andrašić**, učenice odjela GFT 4/8. Jedna od Valentininih fotografija nastalih upravo u Karlovcu, odnosno dio fotke jer smo je morali »cropati«, krasi i našu naslovnu stranicu. Uživajte...

Jedan grad – četiri rijeke

Vjerojatno svatko tko je ikad poželio ugostiti prijatelja i pokazati što je to prepoznatljivo i lijepo u njegovu mjestu, zna za osjećaj neizvjesnosti: koja mjesta i događaje odabrati kako bismo grad u ko-

jem živimo prikazali u najboljem mogućem svjetlu.

Karlovac je prelijep i mogućnosti je mnogo. U zagrljaju četiri reke – Dobre, Kupe, Korane i Mrežnice, jedan je od rijetkih gradova koji zna točan datum svoga nastanka – 13. srpnja 1579. godine. Zamišljen je kao idealan renesansni grad-utvrda u obliku šestokrake zvijezde. Karlovac je grad jedinstvene arhitekture, čija jezgra sa svojim bedemima, kulama, palačama, trgovima, vojnim i sakralnim objektima predstavlja vrhunac tadašnjega građevinskog umijeća. Pravi dojam dobit ćete tek kada vam se pruži pogled s vidikovca na Starom gradu Dubovcu. U zelenim dolinama, duž stogodišnjih perivoja i promenade, Karlovac nudi brojne pejzaže koji su vrijedni dugih šetnja. Pod obavezno je »okinuti« pokoji fotografiju na Trgu bana Josipa Jelačića i završiti »na kavi«.

Bit putovanja nije zadovoljiti se isključivo estetskom ljepotom fasada, starina i ruševina, sve ima svoju priču i zanimljivu stranu vrijednu prepričavanja, mi smo imali sreću da nam je ima tko ispričati. Da biste mogli reći da ste neko mjesto u potpunosti upoznali i da biste poželjeli vratiti se važni su ljudi: ljubazni, opušteni, srdačni. Oni ipak čine suštinu nekog mjesta; bez njih bi se sve pretvorilo u uzaludnu potragu za gradom, a konačan bi dojam bio osiromašen, bez duše.

Ako znate prepoznati ugodne ljude, prirodne ljepote, zanimljivu kulturu, neobične legende grad Karlovac je pronašao način da vam se zavuče pod kožu i naći ćete način da mu se vratite.

STUDIRANJE U HRVATSKOJ

Dragi srednjoškolci, pa i osnovci, htio bih vam pisati o nečemu što vas (ukoliko se naravno odlučite za to) čeka: studentski život. Kao osoba koja je stasala u hrvatskim odjelima u Subotici, ja sam učinio ono što mi se činilo kao logična opcija – studirati u Hrvatskoj. Evo mojih iskustava koja bi vam mogla biti od koristi...

Novi prijatelji

Studentski život je nešto što se pamti. Ne samo zbog stečenog znanja, već i zbog prijateljstava, koje će vas pratiti cijeloga života, kao i zbog formiranja sebe kao osobe, tj. odrastanja.

Kao što već možete pretpostaviti, onaj dio oko odlaženja na fakultet i polaganja ispita je isti gdje god odete. Raspored predavanja ovisi o profesorima i količini predmeta. Nekad zna biti i slobodnih dana. Satovi nisu poredani uvijek kao što je to u osnovnoj ili srednjoj školi. Ovdje, za razliku od prije, postoje poznate studentske pauze. Nekad od sat vremena, nekada i po nekoliko sati između predavanja. To je obično vrijeme za kave. Studenti su vjerojatno najveći potrošači kave.

Menza

U Hrvatskoj studenti se uglavnom hrane u studentskoj menzi. U ovisnosti gdje studirate (u istom gradu gdje živite ili ne) imat ćete više ili manje novaca kojim vas država subvencionira u menzi. Taj se novac nalazi na *iksici*, koju ima svaki student. Ona je kao osobna iskaznica/bankovna kartica studenta. U menzi ćete naći svega po malo: od vode, sokova, voća i nekih slatkiša do kuhanog ručka i večere. To je mjesto gdje ćete uvijek naći nešto za pojesti za male novce.

Osim obaveza na fakultetu, studenti imaju razne mogućnosti za ispuniti dan. U sklopu studentskog centra postoji studentski servis koji ima izbor poslova za studente. Oni koji imaju vremena raditi, njima nije teško naći posao. Plaće su pristojne za studenta, a dobro dođe i kao džeparac.

Smještaj

Smještaj se kao i svugdje dijeli na dvije kategorije: studentski dom ili rentani stan. Sve ima svoje prednosti i mane. Studentski dom je svakako jedno vrlo lijepo iskustvo. Osobno, upravo sam u domu upoznao ljude s kojima provodim vrijeme, te stekao vrlo lijepa prijateljstva i uspomene. Dom bi obično trebao biti jeftin,

Sjedište Sveučilišta u Zagrebu

prilagođen za sve studente. U Splitu, gdje ja studiram, postoji tri doma plus učenički dom, u koji se također primaju studenti. Cijene se kreću od 400 pa do 800 kuna. Najskuplji je novi dom: dvokrevetna soba s toaletom i kupatilom u sobi. No, to je dosta skupo za studentski standard. Po toj cijeni kreću se stanovi obično, u studentskoj verziji (koja podrazumijeva minimum jednog ili dva cimera). Stan znači neki komfor, manja je vjerojatnost buke, no dom pruža mogućnost upoznavanja te skupa sa susjedima praviti buku. O životu u domu bi se mogao napisati jedan poseban članak.

Studenti u Hrvatskoj obično imaju razne pogodnosti: studentski popusti kod ućlanjenja (teretana, itd.), studentski ugovori za posao, menza, studentski smještaj, popust na javni prijevoz...

Olakšice za dijasporu

Za sve Hrvate u dijaspori, pod koje se vode i Hrvati u Srbiji, na zagrebačkom sveučilištu je ostavljena jedna količina mjesta, tako da bilo koja osoba s hrvatskim državljanstvom ima pravo na besplatno školovanje bez potrebe pisanja državne mature. To je odlična prilika za one koji znaju točno što žele studirati. Za one koji planiraju negdje drugdje upisati fakultet, svatko ima prvu godinu besplatnu, no mislim da će ipak morati pisati državnu maturu. Informacije za ostavljena mjesta potražite na internetskoj stranici Središnjeg državnog ureda – www.hrvatiizvanrh.hr. Hoćete li ostati na budžetu ovisi o vama i vašem prolazu ispita. Također, postoje i državne stipendije koje je moguće dobiti, a koje vam mogu pokriti većinu osnovnih troškova, poput smještaja i hrane.

Za mlade Hrvate u izvandomovinstvu studiranje u Hrvatskoj ima još jednu posebnu čar – biti dio Domovine. Studirati se može bilo gdje, ali mislim da je studirati u Hrvatskoj poseban osjećaj za svakog Hrvata.

Ivan Čavrgov

Kako tinejdžeri donose odluke?

»**R**oditelji su se uspaničeno vrzmali po hitnoj, mama još sva raščupana jer ju je telefon probudio u 3 ujutro. Tata je izgledao kao da je preko noći ostario 10 godina. Dvije su frendice pokunjene sjedile u kutu i ponovno objašnjavale tko je što pio, koliko je Ana popila i da je ona u stvari bila ta koja je donijela veći dio alkohola. Ani su ispumpavali želudac dok se grčila od bolova jedva shvaćajući gdje je. Ostatka večeri se sjećala malo ili nimalo.

Ana nikada nije bila problematično dijete. Osim uobičajenih nesporazuma, dosta dobro se slagala s roditeljima. No, kako je ulazila više u adolescentsko razdoblje, sve je teže prepoznavala samu sebe. Kasnije, ono što je uslijedilo nakon pijanstva i hitne, Ani se činilo gore i od ispumpavanja želuca. Beskrajne prodike roditelja, prije ki pogledi vršnjaka koji kao da sami nisu nikada završili slično (barem neki od njih). A jednako ju je tako živcirala i ona nekolicina koja joj je govorila kako je sad cool.

»Nisam mislila da će ispasti baš tako loše« je bilo prvo što je rekla. No, kasnije u razgovoru s terapeutom ispalo je da je ipak znala koje sve posljedice može imati tolika količina alkohola no, kako je priznala – jednostavno nije mogla odoljeti izazovu. Ono što je najteže roditeljima razumjeti jest kako njihovo dobro, pametno dijete odjednom napravi takvu glupost. Je li krivo loše društvo? Odgovor bi mogao biti i »da« i »ne«. Jer, iako je tinejdžerima društvo iznimno važno te će puno češće napraviti glupost u društvu i radi društva, da bi se razumjelo njihovo ponašanje potrebno je sagledati širu sliku.

Kad je »da« jače od »ne«

Kada, u nekoj idealnoj situaciji, donosimo odluke i razmatramo argumente »za« i argumente »protiv« tada i jedni i drugi imaju jednaku snagu. Pa onda ovisno o tomu kojih je više donesemo odluku... No, kod adolescenata zbog promjena u strukturi i funkciji mozga dolazi do prenaplašavanja pozitivnih aspekata. To znači da adolescenti precjenjuju pozitivne aspekte (zabava, ushićenje zbog kršenja pravila, dijeljeno iskustvo itd.), a zanemaruju negativne aspekte. A sve to je povećana posljedica želje za nagradom u adolescentskom mozgu.

Poriv za nagradom

Dijelovi mozga koji koriste dopamin jače se aktiviraju u adolescenciji i uzrokuju žudnju za uzbudljivim

iskustvima i ushićenjem (zato je tinejdžerima dosadno ako se ne bave nekim stimulativnim i novim aktivnostima). No, ta potreba za većom dozom dopamina može ih navesti i na to da ignoriraju potencijalne rizike a manifestira se na tri načina:

povećava se impulsivnost – to jednostavno znači da tinejdžeri djeluju bez puno razmišljanja i bez nužne pauze prije djelovanja. Recimo kao da je noga stalno na gasu a nikada na kočnici.

podložniji su ovisnostima – različiti opijati (npr. alkohol) uzrokuju izlučivanje dopamina. Nakon što alkohol prestane djelovati razina dopamina se smanji što onda navodi na novo konzumiranje. Iako kod svih uzrasta dopamin djeluje na one dijelove mozga koje nazivamo »centrima za nagradu«, kod tinejdžera je to djelovanje puno jače te su stoga podložniji ovisnostima.

hiperracionalni su – to znači da tinejdžeri promatraju situaciju iz samo jednog kuta, ne sagledaju širu sliku i pri tomu zanemaruju intuiciju koja je važna pomoć pri donošenju odluka. Na neki način mehanizam za procjenjivanje kao da im je asimetrično postavljen. Pri odlukama se fokusiraju na nagradu koju zamišljaju, a hiperracionalnošću »ušutkaju« intuiciju naveliko zanemarujući moguće negativne aspekte postupka.

Kognitivna kontrola

Promišljanje i osvješćivanje sebe je glavni način pomoću kojega se tinejdžeri mogu boriti protiv prevelike impulsivnosti i hiperracionalnosti. To se ponekad naziva »kognitivna kontrola« i jedan je od važnih izvora smanjenja opasnosti. Tu takozvanu kognitivnu kontrolu tinejdžeri mogu učiti iz knjiga (odličan priručnik je *Oluja u mozgu* **Daniela J. Siegela**), od roditelja, ali i u procesu terapije ili savjetovanja. Dakle, kaos u kojemu se zateknu adolescenti nije posljedica ludovanja hormona (kako se do sada mislilo) nego promjena koje se događaju u tinejdžerskom mozgu. Te promjene su i poziv i prilika da nauče kako krenuti u život. Učenje usmjeravanja života ne znači samo učiti kontrolirati impulse nego znači i učiti postaviti ciljeve i osvijestiti vlastitu intuiciju kako bi se prije reakcije zastalo i vidjelo što intuicija poručuje o rizičnom ponašanju.

prof. Marina Balažev,
specijalizantica transakcijske analize

***Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«***

ŠTO ČITAMO?

U listopadu, koji se u svijetu i kod nas obilježava kao mjesec knjige, razmišljamo o tomu što, kako i kada čitamo. Najprije smo istražili stanje u svojoj sredini. Gradska knjižnica u Subotici ima oko 6.000 članova. U knjižnici su nam kazali kako je teško točno odrediti broj članova srednjoškolaca i studenata, osobito zbog toga što je u listopadu i rođendan naše knjižnice te je u tjednu u kojem »pada« 13. listopada provedena akcija ućlanjenja kojoj se pridružuje veliki broj novih članova. Iz Gradske knjižnice kažu da za ovu akciju postoji veliki interes.

Tijekom godine najčešće se iznajmljuje školska lektira, kao i beletristika, osobito novi naslovi. Gradska knjižnica redovito popunjava police i novim naslovima na hrvatskom, najviše djelima novijih hrvatskih autora. Ponuda je velika, danas su lako dostupne i e-knjige, ali uvijek treba naći vremena i volje za knjigu, jer ona nije instant, traži svoje vrijeme i pozornost.

U sklopu ove teme proveli smo malo istraživanja o čitateljskim navikama kod mladih – što najradije čitaju, pronalaze li vremena za ovu korisnu aktivnost...?

Katarina Piuković (17) kaže kako trenutno čita samo školsku lektiru, jer uz nju i školske obveze ne ostaje mnogo vremena za slobodan izbor. Tijekom ljeta proćitala je *Djevojku iz Brooklyna* **Guillaume Musso**. Uglavnom voli čitati ljubavne i kriminalistićke romane. Kada je bila mlađa, imala je više vremena za ćitanje, ali se trudi i sada pronaći bar malo slobodnog vremena. Članica je Gradske knjižnice, a na *Interliber* je putovala za-

hvaljujući pobjedi u kvizu. Kaže kako je u školi i ove godine dobila ponudu za beogradski *Sajam knjiga* i za *Interliber*, te se nada kako će posjetiti bar jedan od ta dva velika sajma.

Lucija Ivanković Radaković (16) također kaže kako zahtjevna školska lektira ne ostavlja vremena za ćitanje knjiga koje nisu na njezinu popisu, ali, to se mora. Voli ćitati tinejdžerske i ljubavne romane. Lucija je članica Gradske knjižnice, a također sudjeluje i u radu Čitateljskog kluba *Flaneuri* gdje se na zanimljiv način govori o knjigama i književnosti. Prošle godine posjetila je *Interliber*, te se nada ponovnom odlasku.

Božo Marjanović (20), student Fakulteta politićkih znanosti planira posjetiti beogradski *Sajam knjiga* i ondje nabaviti biografiju **Benjamina Franklina**. Kaže kako voli ćitati klasike, a izdvaja **Selimovića, Dostojevskog, Marqueza i Kafku**. Pisac koji ga je posebno oduševio je **Herman Heisse**. Interesiraju ga povijesna, filozofska i politićka literatura.

Jelena Vidaković (23) trenutno ćita *Slušaj srce* autora **Andrewa Mathewsa**, a nedavno je dovršila ćitanje *Tisuću žarkih sunaca* **Khaleda Hosseinija**, koje bi svima preporučila. Jelena je tijekom školovanja u subotićkoj gimnaziji bila članica Gradske knjižnice i najradije je ćitala Guillaume Musso, a kao studentica u Novom Sadu ućlanila se i u novosadsku Gradsku knjižnicu.

Krunoslav Piuković (19), student Pravnog fakulteta, trenutno ćita *Sofijin svijet*, a inaće voli ćitati raznovrsnu literaturu, a rado posjećuje i sajmove knjige, bio je već nekoliko puta i na *Interliberu* i na beogradskom *Sajmu knjiga*.

Katarina Ivković Ividekić (15), ućenica Politehnićke škole, voli ćitati drame, osobito komedije, kao i avanturistićke knjige. Omiljena djela su joj *Ćarapokradica*, *Moja slavna prijateljica*, *Antigona*, *Kći Lotršćaka* i mnoge druge. Nada se posjeti *Sajmu knjiga* i pronalasku novog zanimljivog štiva.

Interesantno je kako većina mladih navodi da im uz školske i fakultetske obveze ne ostaje vremena za ćitanje. Dakako, tu su i brojni hobiji, slobodne aktivnosti i rekreacija, pa nije teško povjerovati u ovu njihovu tvrdnju. Globalni podatci govore kako je produkcija knjiga nikad veća, ali se istodobno govori i o krizi ćitanja uzrokovanoj novijim tehnologijama. No, ukoliko se postavlja pitanje hoće li ćitanje knjiga preživjeti, odgovor autorice teksta jest: hoće!

Klara Dulić

POSTKONFLIKTNO POVEZIVANJE MLADIN

U vrijeme interneta i društvenih mreža mladima je lako povezati se i biti u kontaktu s ljudima na drugom kraju svijeta. Dovoljan je samo jedan klik iz udobne fotelje, a možete biti i u šumi ili bilo gdje kako biste bili dio globalnog svijeta i saznati nešto o drugoj kulturi i zajednici.

Međutim, upravo iz tog razloga nije lako uspostaviti i direktan kontakt uživo s drugima gdje biste osjetili njihovu energiju, osjećaje i govor tijela. Na youtubeu se mladi po komentarima vole prepirati oko svake sitnice i pjesme, što ne bi bio slučaj da se ti isti ljudi gledaju oči u oči uz piće, večeru i svjež zrak.

Zbog toga su međunarodni seminari vrlo korisni i mladi ostvaruju prijateljstva s mnogima, uče jedni od drugih, a ponajviše je to značajno za one koji dolaze iz sredina gdje vladaju međuetničke tenzije.

seminar trajao, naučili dosta toga ne samo vezano za projekte, već i jedni o drugima, o životu i društvu u zemljama iz kojih dolaze.

Gdje se sve održavaju?

Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR) se također bavi sličnim povezivanjem mladih na regionalnoj razini, ali su teme društveno-političkog karaktera. Cure i dečki koji žive na prostoru bivše Jugoslavije uglavnom nemaju prevelike jezične barijere, ali to nije dovoljno kako bismo bez konkretnog razloga stupili u kontakt jedni s drugima. I naravno time se uskraćuje i mogućnost upoznavanja sa širim pojmovima društva i kulture. Međutim, kada Inicijativa iz Beograda, Zagreba, Sarajeva, Podgorice ili Prištine organizira seminar u jednom od navedenih gradova, malo tko ostane razočaran.

Ranije smo u nekoliko navrata spomenuli i organizaciju YEN (Youth of European Nationalities, ili Mladež europskih nacionalnosti), sa sjedištem u Berlinu, koja seminare organizira po cijeloj Europi. YEN okuplja organizacije nacionalnih manjina Europe, a u njezinom radu sudjelovala je i danas gotovo neaktivna, udruga mladih Hrvata iz Vojvodine *Crov*. Seminari su dosad organizirani između ostalog i u Subotici, Beogradu, Berlinu, Pečuhu, Trstu, Moskvi...

Tomislav Perušić

Zajedno u istoj prostoriji

Mnoge nevladine organizacije za cilj imaju upravo to da se u jednu prostoriju dovedu oni koji ne bi imali priliku upoznati se drugim putem. Uz dobro konstruiran program seminara, baveći se uglavnom pozitivnim temama, može se postići sklad među sudionicima dok razmjenjuju svoja iskustva i uče nešto novo.

Jedan od takvih seminara organizirala je nedavno organizacija *Balkans, Let's Get Up*, i to u Monoštoru. Točnije, seminaristice i seminaristi bili su smješteni u kampu Crvenog križa na samoj granici s Hrvatskom. Sudjelovale su djevojke i dečki iz Albanije, Bosne, Hrvatske i Srbije. Svatko od njih već je u svojim zemljama radio na nekom lokalnom projektu, a ovom su prigodom bili usmjeravani kako ga ostvariti što efikasnije i aplicirati za financijsku pomoć. Sličan seminar je ista organizacija ranije tijekom ljeta ove godine održala u Tuzli (Bosna i Hercegovina), a sljedeći će, pak, biti u ožujku u Beogradu. Cijeli su događaj vodile tri moderatorice, **Jelena** iz Beograda, **Nataša** iz Banja Luke i **Ana** iz Zagreba. Sudionice i sudionici su za tih pet dana, koliko je

Jedno promišljanje

NACIONALNA FREKVENCIJA u službi NEUKUSA

Jedna od prvih stvari koje vas nauče profesori žurnalistike jest da je nacionalna frekvencija radija i televizije javno dobro. Što znači javno dobro? Javno dobro predstavlja neki objekt ili prirodni resurs kao što su radio valovi. Javno dobro je nešto što je zajedničko cijelom društvu. Dakle, nešto što je u vlasništvu zajednice u kojoj živimo. U nekim državama se ta nacionalna frekvencija izdaje privatnim radijskim i televizijskim kućama dok je u nekim zemljama ona rezervirana samo za državne medije. Čak iako država da javnu frekvenciju privatnoj firmi, ona mora poštovati medijske zakone države. A zakon govori da program koji se emitira na javnoj frekvenciji mora imati kulturnih i edukativnih sadržaja. U Srbiji je, međutim, kao i u mnogočemu, drugačiji slučaj. Naime, u Srbiji postoji televizijski kanal zvan *Pink* i koji ima nacionalnu frekvenciju. *Pink*, pored ograničenog informativnog programa, nudi programe upitnog sadržaja, ponajprije se tu misli na reality programe. Ovako neregularno korištenje nacionalnih resursa je prethodnih godina tolerirano, jedine povremene kritike su stizale od pojedinih oporbenih stranaka i novinarskih udruga. Vlasnik *Pinka* **Željko Mitrović** na svaku kritiku svojih programa odgovara istom pričom. Da je takav program volja naroda i da gledanost određuje program na kanalu, ne vodeći računa o sintagmi koja se zove »javni interes«.

Polemika u javnosti

Svojevrsna promjena u priči se pojavila kada je sadašnji ministar kulture i informiranja Srbije **Vla-**

dan Vukosavljević u jednom intervjuu izjavio kako smatra da reality programi truju naše društvo. Prijedlog ministra jest da se takvi programi stave svi u posebne kanale s pretplatom, jer, kako kaže, ne zaslužuju nacionalnu frekvenciju. Podrška ovakvom prijedlogu je došla iz većeg dijela oporbe. Kritike takvog prijedloga su, s druge strane, stigle od predsjednika države, premijerke i drugih ministara u Vladi.

Tragom ove polemike i nedavne obljetnice demokratskih promjena u Srbiji postavlja se pitanje gdje se danas nalazi naša medijska slika? Iako nema medijskog mraka kakvog je bilo nesretnih devedesetih, očigledno je da nismo ni mnogo napredovali. Opskurni reality programi (recimo i na *Happy* televiziji), način komunikacije *Pinka* sa svojim neistomišljenicima podsjeća užasno na RTS devedesetih uz dodatni šmek *Žikine šarenice* i **Mace Diskrecije**.

Toleriranje upitnog ukusa

Na žalost, vrlo je teško optimistično gledati i nadati se da će doći do neke promjene. Međutim, na mladima je da se ipak nadaju i bore, napose kada to sada čini i ministar kulture. Mladi koji, kako pokazuju istraživanja, u većini i ne gledaju takve programske sadržaje. Programi *Pinka* su najpopularniji kod starije i slabo obrazovane populacije našeg društva, koji zbog nacionalne frekvencije koju *Pink* posjeduje imaju mogućnost da gledaju takve programe upitnoga ukusa. Postavlja se pitanje, ako demokratski odabrana vlast (odnosno njen ministar) ne podržava takve programe, zašto se onda to tolerira? Zašto se tolerira vladavina Željka Mitrovića u medijskoj domeni Srbije? Zar ne postoji politička snaga u Srbiji dovoljno svjesna da ponudi neku alternativu?

Na ova pitanja vjerojatno nećemo dobiti brze i jasne odgovore. Ostaje nam samo da se, makar u svojem privatnom svijetu, tome suprostavimo koliko je moguće. Izgovor »ima veliku gledanost« ne drži ni kap vode jer postoji zakon koji to regulira. Ukoliko i dalje postoje institucije ove države, neka se pobrinu za provođenje njezinih zakona.

Vedran Horvacki
Foto: www.pink.rs

A Star Is Born

Bački junak Dujam Marković

U spjevu *Dostojna plemenite Bačke starih uspomena sadašnji i drugi slovinske krvi delija slava* (1790.) fra **Grgura Peštalića** (1755. – 1809.) čitamo sljedeće stihove o somborskim Markovićima, plemićkoj porodici iz zajednice bunjevačkih Hrvata: »Treća četa ide lipog zbora, od poldneva, ravnoga Sombora. Ovu diče kano kraljevići, četir' zmaja, četir' Markovića, Domin, Jurje, Matija i Marko, koji sjaše kano sunca žarko«. Ne pjeva pjesnik uzalud tako. A vidjet ćemo i zašto.

Austrijski potpukovnik i privremeni zapovjednik Segedinskog okruga grof **Leopold von Herberstein** izdao je 15. svibnja 1691. godine u Segedinu **Dujmu (Dominiku) Markoviću** i njegovom sinu **Đuri (Jurju)** svjedočanstvo o njihovom dobrom držanju. Odande doznajemo da su ih dva puta napadali Turci, »neprijatelji kršćanskog imena«. Ne samo što su uspješno obranili Sombor od njih, noseći im velike gubitke, nego su prešli i u protu-

napad. Padom Beograda (listopada 1691.) zbog poslušnosti i vjernosti, koje su pokazali caru i kralju **Leopoldu I.**, stradala je sva njihova imovina. Ne samo što su pljačkali Turke i Tatare koji su prelazili u Sentu, Bečej i Srijem na zimovanje nego su »razbili« njih i nekog pašu po imenu **Sijarto**. Iz pohoda su se često vraćali s mnoštvom zarobljenika. Veći dio života proveli su izvan svojih domova, u boju i na straži. Veleposjednik **Josip Vojnić** (1882. – 1943.) donosi prijepis izvornog teksta ovog dokumenta, koji je načinio prema ovjerenoj kopiji iz arhive umirovljenog general-pukovnika **Kalmana Markovića** (1862. – 1945.). [IASu F.1.30. VI/5.54] Kopiju ovog dokumenta našao je i akademik **Slavko Gavrilović** (1924. – 2008.). [Zbornik Matice srpske za istoriju 46, str. 10.]

Tražeci u Beču dokumente za ranu modernu povijest srpskoga naroda, akademik Gavrilović našao je svjedočanstvo majora **Marka Markovića** o njegovome djedu Dujmu Markoviću. Sačuvane su dvije verzije ovoga svjedočanstva, od kojih donosimo kraću – onu koju je Dvorska komora u vidu referata uputila carici **Mariji Tereziji** (1740. – 1780.) srpnja 1748. [Zbornik Matice srpske za istoriju 46, str. 12.]

Ona u prijevodu glasi ovako: »Dominik Marković je za svoje vjerno služenje 1687. godine unprijeđen u kapetana racke graničarske milicije. Zapovjedajući bajskim, subotičkim martonoškim, senčanskim, somborskim, bačkim, titelskim i drugim graničarima, ne samo što je okupio rastrkane graničare, nego je i doveo mnoge iz Turskog carstva i popunio šančeve ovim življem. Suzbio je rastuće razbojništvo Turaka koji su kršili mir i dva puta obranio Somborski šanac od njihovog napada. Pobijedio je Turke kod Višnjica i zatim kod Iri-ga. Jedanput, kada je bio odsutan iz Somborskog šanca, Turci su mu opljačkali cijelu imovinu koja se sastojala od mnogo tisuća forinti. I u konačnici, boreći se uvijek vjerno protiv Turaka, na koncu je pao u bitki koja se održala kod Slankamena [1691.], okružen neprijateljima i svladan brojnim ranama.«

Kapetan Dominik (Dujam) Marković, po kojemu nosi ime jedna ulica u Somboru, jedan je od najvećih bačkih junaka svih vremena.

Vladimir Nimčević

Spomenik bitke kod Slankamena

Najbolji nogometaš svijeta

N ikada se nijedan hrvatski sportaš nije vinuo tako visoko. Svaka čast **Janici, Blanki, Sandri**, kapa dolje **Ivici, Draženu, Kreši, Goranu** i svima ostalima koji su nas činili ponosima kroz vrijeme, ali nitko nikada nije bio tako uvjerljivo na krovu svijeta kao **Luka Modrić**. Svi nabrojeni su bili iznimni sportaši, osvajači najvećih trofeja, rekorderi i nedostižni u svojim sportovima, ali nogomet je nogomet, »sport nad sportovima«, više od nadmetanja. Nogomet je biznis veći od mnogih gospodarskih grana, planetarni fenomen koji zaokuplja mase, čije najznačajnije utakmice prate milijarde ljudi. I zato je nogomet iznad svih drugih sportova.

E, u takvom je sportu (biznisu) Luka Modrić najbolji ove godine. I ne samo da je najbolji po subjektivnom osjećaju pisca ovog teksta ili bilo kojeg drugog promatrača, nego je i proglašen najboljim. Službeno. Najboljim igračem Svjetskog prvenstva, najboljim igračem Europe i najboljim igračem svijeta. Sve je to Luka postao združenim glasovima struke i navijača. I zbog toga je Luka Modrić ispred svih do sada najvećih hrvatskih sportaša svih vremena.

A početak baš nije nagovještavao ovakav rasplet. Nizak i mršav, nježne konstitucije i povučenog karaktera, mladi je Luka bio tek jedan od stotina i tisuća dječaka u Hrvatskoj koji su pikali loptu po lokalnim terenima i maštali o sjaju reflektora. Rođen je 1985. godine u Zadru, a najranije djetinjstvo je proveo u zaseoku Modrići kod Zatona Obrovačkog, pokraj Obrovca u Dalmaciji. U ratu su mu pripadnici paravojnih snaga ubili djeda, a obitelj je prognana u Zadar. Vrlo je vjerojatno da je upravo ta dionica života očvrstnula maloga Luku i osigurala mu mentalnu snagu koja će godinama kasnije zaokružiti njegovu šampionsku osobnost.

Nakon završene osnovne škole Lukinu su nadarenost prepoznali u *Dinamu* te 2000. godine odlazi u Zagreb. Posuđivan je u *Zrinski* iz Mostara i *Inter* iz Zaprešića, a s *Dinamom* je bio tri puta uzastopce prvak države.

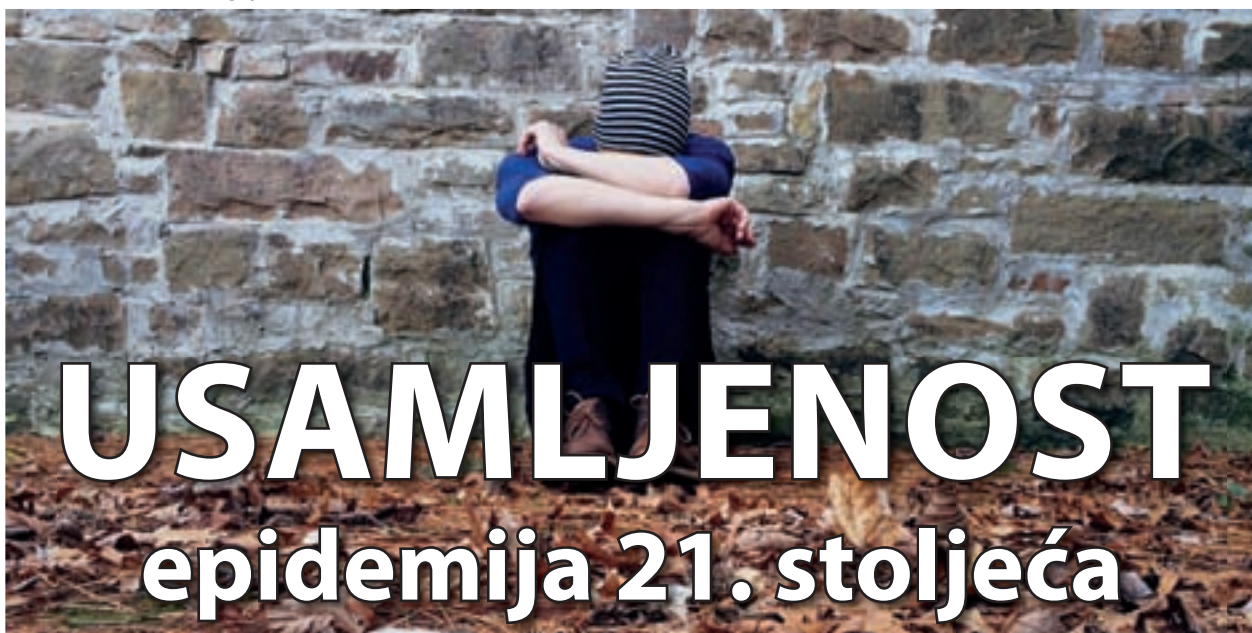

Inozemnu je karijeru započeo 2008. u premijerligaškom *Tottenham Hotspuru*, gdje se vrlo brzo nametnuo kao mozak ekipe, ali je ubrzo postalo mnogima jasno kako je veliki *Tottenham* pretijesna sredina za Luku koji zaslužuje više. Od 2012. je u najvećem i najtrofejnijem klubu na svijetu, madridskom *Realu*, s kojim je napravio do tada nemoguće: osvojio je 4 Lige prvaka, od kojih 3 uzastopce. Pritom je u svim tim pohodima bio više od sudionika. Bio je najjača karika, karika koja je nezamjenjiva, za koju su svi, i suigrači i menadžer i navijači znali da nikad neće puknuti.

A onda je došla bajka. Mjesec dana u Rusiji učinilo je Luku najvećim idolom u Hrvata. Nizale su se utakmice koje su sve igrače, a njega posebice, polako gurale k samom vrhu. Finale Svjetskog prvenstva, nemoguća misija za 180 država u svijetu. Samo je 13 reprezentacija u cijeloj povijesti nogometa igralo finale Svjetskog prvenstva, među njima je sada i Hrvatska. I kad je prije nekoliko tjedana Hrvatska teško izgubila od Španjolske, bilo je onih koji su opravdano rekli: Nije bitno, ne mora Hrvatska pobijediti više nijednu utakmicu, dostigla je ono što mnogi nisu niti će ikad.

Tomislav Perušić

USAMLJENOST

epidemija 21. stoljeća

Svatko od nas se u jednom razdoblju svog života osjetio usamljenim, međutim problem nastaje kada ovo stanje postane kronično. Velika je razlika između usamljenosti i pojma biti sam. Mnogi ljudi koji se osjećaju usamljeno često su okruženi velikim brojem ljudi, međutim nemaju s kim razgovarati o svojim osjećanjima i problemima. Istraživanja pokazuju da su kvalitetni odnosi između ljudi gotovo nepostojeći u suvremenom društvu. Većina razgovora se svodi na pitanja i odgovore koji nas ne interesiraju, a postavljamo ih reda radi.

Međutim, upravo ovi međuljudski odnosi čine bit društva i predstavljaju osnovni izvor zadovoljstva i sreće.

Zapravo, neke situacije su strane za ekstrovertne osobe, zato što ne znaju kako se nositi s osjećajem samoće; za razliku od introvertnih koji se ne plaše biti sami.

Mladi i usamljenost

Velika je zablude da se samo stari ljudi osjećaju usamljeno. Čak tri puta puta više usamljenih spada u demografsku grupu od 16 do 24 godine, po istraživanju BBC-ja. Iako mnogi smatraju da tinejdžeri nemaju o čemu brinuti, ovo razdoblje je izuzetno stresno, jer oni pokušavaju pronaći sebe, odabrati buduću profesiju, sele se daleko od prijatelja i obitelji. Stručnjaci tvrde da je uzrok stresa manjak iskustva kod osoba u ovoj starosnoj dobi.

Još jedan razlog, po mišljenju stručnjaka, jesu društvene mreže. Kada smo na njima, čini nam se da imamo mnogo prijatelja, ali zapravo smo sami. Umjesto da sate provodimo s pravim prijateljima provodimo ih s *followersima*.

Lijek za usamljenost

Osim simptoma kao što su šutljivost, odustnost, povučenost u sebe i depresija, psiholozi navode da mnogi svoju *stanje* maskiraju bijesom, ogorčenošću te nervozom. Ovo stanje nije problem samo pojedinca, nego i društva i države. Dobar je primjer Ujedinjeno Kraljevstvo koje je kreiralo Ministarstvo za usamljenost u želji da smanje stigmatu koja se tiče usamljenih i njihova mentalnoga zdravlja.

Usamljenost nije jednostavna i ne treba ju zanemarivati. Često zahtijeva pomoć stručnih osoba, a prema navodima stručnjaka, neki od načina da se osjećaj kronične samoće smanji su sljedeći: povjerite se prijateljima, družite se s ljudima sličnih interesiranja, skinite se s društvenih mreža, napravite planove i zaista ih ostvarite.

Priredila: Andrea I. Darabašić

Opasna po zdravlje

Istraživanja su pokazala da usamljenost i društvena izoliranost imaju velikog, negativnog utjecaja na naše zdravlje.

»Usamljenost povećava Vašu stopu smrtnosti za 29 postotaka«, navodi se u *Britanskoj kampanji za smanjenje usamljenosti*. Stručnjaci tvrde da je usamljenost ekvivalentna pušenju petnaest cigareta dnevno i daleko opasnija od gojaznosti. Također, osobe koje pate od usamljenosti imaju veće šanse da boluju od depresije, bolesti srca i demencije.

Tko je sve usamljen?

Magazin *Fortune* objavio je da se čak 40 postotaka ispitanika osjećaju izolirano iz društva, što pokazuje koliko je usamljenost česta. Međutim, stručnjaci smatraju da je broj daleko veći jer mnogi ne priznaju svoje osjećaje. BBC dalje objavljuje da su empate (oni koji imaju izraženiju crtu suosjećajnosti) mnogo usamljenije od drugih ljudi. Također, pišu da društvenije osobe nisu manje usamljene.

Uzmi pauzu od učenja – metode koje pomažu pri rješavanju stresa

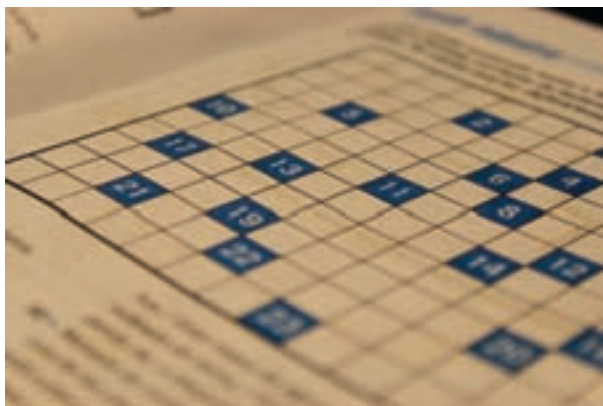
Nikome danas nije lako ukrasti sat, dva za sebe, a upravo je to ono što nam treba da bismo ostali normalni, zar ne? I kad uspijemo u tom naumu, često potrošimo slobodne sate bzvz i ne uspijemo se odmaknuti, riješiti stresa koji nas muči. Neovisno o tome što ti zadaje glavobolju – škola, ljubavni život ili obiteljski, imamo recept za opuštanje! Ovih pet metoda ti nitko još nije spomenuo jer većina misli da su kontraproduktivne, a ustvari su jako učinkovite i lako dostupne.

Gledanje serija

Iako medicinski stručnjaci upozoravaju da gledanje epizoda serije u nizu može izazvati osjećaj depresije, ponekad nam upravo to treba. Kokice, sjedanje ispred ekrana i dekica. Tada gledamo ono što nas stvarno zanima, a ne što nam se ponudi na TV programu i to je u pravilu nešto što nas zanima, zabavlja i/ili opušta. I odmak od svakodnevice i stresa je zagarantiran.

Križaljke i sudoku

Misliš da je ova aktivnost predviđena samo za generaciju tvoje bake? Probaj i razuvjerit ćeš se. Tvoj fokus će u tom trenutku biti na mentalnoj zago-

netki i ako ju uspješno riješiš, ispunit će te osjećaj postignuća. Riješit ćeš se stresa i razviti moć koncentracije (to će ti dobro doći za učenje).

Čitanje knjiga

I ne, ne nužno lektire. Čitaj nešto po svojem izboru i uvjerit ćeš se. Naime, kada se zadubimo u knji-

gu, pada nam broj otkucaja srca, subjektivni osjećaj stresa slabi i fokus se prebacuje na sadržaj koji čitamo. Niz je znanstveno dokazanih pozitivnih učinaka čitanja na psihi i um...

Piće s frendovima

Nemoj očekivati da ćeš svaki problem uspjeti riješiti u svoja četiri zida... Ljudi su društvena bića i redoviti kontakt s bliskim ljudima je nužan za mentalno zdrav-

lje svih nas. Tu činjenicu možeš koristiti kao argument kada se svađaš sa starcima oko izlazaka. Osim toga, znanost je dokazala da ljudi koji imaju dobar društveni život znatno rjeđe pokazuju simptome depresije. Trebamo li te još nagovarati? Pozovi frendicu na kavu što prije i riješi se stresa na lijep način!

Igranje videoigrica

Iako ono ima svoje protivnike (baš kao i *binge-watching* serija) i ovisnost o videoigrama nedavno je

proglašena bolešću, umjereno igranje je idealno za rješavanje stresa. Ova aktivnost je zabavna, razvija razne vještine i oporavlja od stresa u stvarnom životu. (www.teen385.com)

SAN

U malom kutku, kada nas mjesec pozdravlja, između vrata i prozora, rađaju se snovi. Otvara se portal ka nekom drugom svijetu, tako stranom i nepredvidivom, a opet tako našem i poznatom! Preljevaju se snovi kao nijanse iz paleta vlastitih želja. Naša se unutrašnja vatra rasplamsava i širi od malog prsta, preko svakog nerva, a svako krvno zrnice kao u ključaloj vodi – trza. Prelazak u drugu svijest, kod kuće sam. Postoji li nemoguće? Ne osjećam više svoje tijelo, u meni se vodi bitka za razgraničenje neba i zemlje, čini mi se kao da vječito plešem na granici postojanja i nestajanja. Obgrlujem svoju dušu, zalazim u njenu najveću dubinu i konačno, dišemo u istom ritmu... U skladu sam. Prizor nadilazi sve ovozemaljske granice poznate jednom malom ljudskom biću, rušeći tvrđavu uvjerenja i ostavljajući me bez daha. Dotakla sam svemoguće! Koliko bezazleno djeluju sad svi moji snovi, želje – postoji nešto mnogo veće! Stopila sam se s bezgraničnim svemirom, nije više mogu-

će odrediti koliko svjetlosnih godina postoji između treperućih zvijezda i mene, kada djeluje kao da su samo na korak dalje. Povezujući se postupno sa svakim atomom kozmičke energije, poput rutinske jutarnje kave koja ne gubi svoju posebnost i jačinu svaki sljedeći put kada je piješ, osjećam se snažno, ali odjednom, moja su pluća previše mala da udahnu ovaj život. Gušim se, hladnoća me nemilosrdno budi i izranjam iz vlastita tijela.

Sunce ljubi horizont, zraci mi nježno miluju lice i s prvim udahom osjetim novi život. U stvari, kada sam zaspala – probudila sam se. Ispijajući jutarnju kavu, prisjetim se, pa zamišljeno uputim pogled nebu i pomislim koliko li je tajnovit ovaj svijet, svaka njegova tvorevina nedokučiva i upravo takva savršena, u svojoj nedostižnosti... I danas, ja sanjam veliko.

Maja Andrić,
Politehnička škola Subotica, GFT 4/8

Jutro neće promijeniti sve!

Nova domaća serija *Jutro će promeniti sve* pod autorstvom palicom **Vladimira Stankovića** i **Gorana Tagića** premijerno je počela s prikazivanjem na prvom programu RTS-a. Serija u žanru dramedije (spoj komedije i drame u specifičnom formatu do 30 minuta po epizodi) prikazivat će se narednih nekoliko mjeseci, a radnja prati tridesetogodišnjeg Filipa (**Nikola Rakočević**) koji je bio odličan učenik, student a kasnije i mladi profesionalac koji je studijskim stipendijama počeo karijeru programera u Americi, ali se nezadovoljan svojim životom vratio u Srbiju bez (čini se) ikakve perspektive.

Dovoljno je opisati glavnu liniju radnje kako bi nam bilo jasno o kome serija govori: generaciji koja je možda i najviše razapeta između tradicije svojih roditelja i *new age* filozofije koja svakako zauzima velik dio naših života u novom mileniju. Osim Filipa, u problemu je i njegova sestra Anđela (**Jovana Stojiljković**) koja je u sedmogodišnjoj vezi s Miroslavom (**Milan Marić**) i s kojim se uselila u novi stan i time za roditelje i okolinu potegla pitanje braka o kom Anđela ne samo što ne misli, već ga i ne želi. Osim njih, glavne linije radnje prate i Sašu (**Isidora Simijonović**) menadžericu kluba u Beogradu koja rentira stan i ostaje bez cimerke kada se Anđela iseli što je podsjeća na financijske probleme i Ljubu (**Andrija Kuzmanović**), fitness trenera u teretani koji izlazi sa studenticom Kristinom (**Miona Marković**) kako bi mogao prespavati kod nje u studentskom domu, pošto svoj dom nema.

Serija o mladima

Prve četiri epizode, koliko je prikazano do momenta u kom ovaj tekst nastaje, jasno ukazuju na smjer odvijanja radnje: Filip se vratio i roditelji su nezadovoljni, razočarani i ne razumiju kako u Americi njihovom sinu može biti gore no u Srbiji. Na kćerku Anđelu su ponosni, jer osim što je u dugoj i po njihovim mjerilima u uspješnoj vezi, ona je i asistentica na Filozofskom fakultetu, ili zaposlena, što je već izdvaja od većine. Ali njihova kći je nesretna, a oni to ne zamjećuju. Sašin mlađi brat je zavistan od telefona i *new age* uređaja, ali njezina majka je opsjednuta horoskopom i tarotom i radije vjeruje zvijezdama no realnosti, zbog čega Saša ne može komunicirati s njom.

Ono što ovaj projekt izdvaja od samoga starta jeste činjenica što su seriju o mladima kreirali upravo mladi ljudi o kojima serija i govori, možda prvi put nakon serije *Grlom u jagode* (premijera 1975. godine) od čega je prošlo nekoliko desetljeća, što je samo po sebi dobar pokazatelj koliko je generacija između ostalo bez mogućnosti da ispriča svoju priču.

Međugeneracijsko nerazumijevanje

Za sada, mnoge činjenice su nejasne: nije jasno zbog čega Ljuba nema krov nad glavom i kako je Saša u isto vrijeme u novčanim problemima i menadžerica kluba. Naravno, sve je ovo moguće, ali način na koji smo upoznali junake, nam ne pokazuje kako je to vjerojatno, zbog čega su mnoga pitanja otvorena. No, ono važnije u ovom momentu jest činjenica da problem koji serija iznosi na tapet jeste univerzalan kada je u pitanju mladež i drugo i podjednako važno jest autentičnost ocrtanog mentaliteta i diskursa kojim se junaci služe. Nerazumijevanje između roditelja i djece, ta vječna tema, u seriji *Jutro će promeniti sve* dobila je svoj autentični izraz time što ima i drugu dimenziju: nerazumijevanje je naraslo i ne stoji samo više između djece i roditelja, već i između djece i djece.

Otuđenost je potpuna i stoga se referiram naslovom ovom teksta na pjesmu iz uvodne špice: *Jutro neće promeniti sve*, čime autori jasno upućuju na stanje u kojem se junaci serije nalaze. Specifičan i spor tempo, kojim se serija razvija, implicira upravo na stanje između sna i jave, ili bolje rečeno jednog tihog košmara u kom nema intime, nema bliskosti i na kraju: nema ljubavi. Hoće li Filip i ostali junaci njegove dobi pronaći svoj put ili će poći dobro utabanim, ali nesretnim stazama, ostaje nam još tridesetak epizoda da to i saznamo. Jedno je sigurno: jutro neće promijeniti sve – bar ne na bolje.

Dejan Prčić

Subotički HIP HOP UNDERGROUND

Subotica i hip hop kultura! Zvuči neobično, no ipak, globalizacija je čudo. Početkom 21. stoljeća kao i širom regije, hip hop groznica zahvatila je i Suboticu i postala sastavni dio njezine underground scene, te se pojavljuju razni rep kolektivni, solo izvođači, DJ-evi, a raznim miješanjem i stapanjem s rockom, heavy metalom i elektronikom, hip hop ulazi i u te krugove. U ovom broju razgovaramo sa **Sašom F.**, talentiranim beatmakerom i MC-jem iz Subotice, koji iza sebe ima više ostvarenja, često miješajući pseudonime, suradnike te i svoj zvuk.

KUŽIŠ?! Kada i kako si se počeo baviti muzikom? Tko su ti bili uzori?

Muzikom sam se počeo baviti još u osnovnoj školi. Uvijek me je zanimalo kako izgleda taj proces stvaranja, kakvi instrumenti i sprave se koriste. U to vrijeme nije bilo lako doći do raznih programa za pravljenje muzike kao danas pa kad sam ih se uspio dočepati, nije mi bilo teško detaljno ih prostudirati, nije bilo brzog interneta i tutorijala pa je to sve malo duže trajalo, ali smo ipak uspjeli naučiti nešto i provoliti razne cake. Uzori su mi se mijenjali s godinama,

ali dovoljno je da kažem da je hip hop kultura imala veliki utjecaj na mene.

KUŽIŠ?!: Već si dugo na ovoj sceni iako nemaš toliko mnogo godina. Bio si u više grupa i projekata, reci nam malo više o tim starijim projektima, a predstavi nam i muziku koju sada radiš...

Bilo je mnogo projekata, ali bih posebno istaknuo grupu Neki Od Juče. Tu smo nekako bili najaktivniji, izbacili smo dva albuma, snimili par spotova, bili na raznim kompilacijama. Uživao sam u ovom projektu, jer se nismo obazirali oko toga da imamo studijske snimke, kvalitetne vokale, suština je bila u priči. Snimali smo na jeftinim mikrofonomima, crtali svoje omote za albume, gledali smo da imamo najtvrdje semplove. U ovom trenutku se zezamo sa malo modernijim zvukom, više se obaziremo na sviranje nego na semplovanje, gledamo da smikamo nešto.

KUŽIŠ?!: Jesi li na početku više naginjao ka beatmakerima ili si htio biti MC? Što te više ispunjava?

20

Moda

ANIMAL PRINT

Jesen nam je uveliko stigla, a zajedno s njom i paleta boja koja ju čini ocharavajućom. Boje jeseni su svuda oko nas; kada izađemo na ulicu i prošetamo gradom, vidimo divne boje koje se prelijevaju od žute, narančaste, crvene, pa sve do tamno zelene, smeđe i braon. Većini ljudi je upravo jesen omiljeno godišnje doba, jer ono sa sobom nosi posebnu ljepotu i smirenost.

Slično je tako i s modom. Ukoliko volite svedene boje i nijanse, »pratit« ćete boje jeseni u vašoj okolini, a ako više preferirate slobodniji stil, onda ćete se ove jeseni opredijeliti za tzv. animal (životinjski) print. On se opet

Od samog početka sam više naginjao ka beat-makingu, MC-ing je išao uz to da upotpuni priču. Nekako me više ispunjava pravljenje muzike, proces stvaranja od prve note.

KUŽIŠ?! Tvoji beatovi su privukli pažnju izdavačke kuće u Kini, reci nam nešto više o tome...

To je bio onaj moment kada ne ostaviš album u nekom folderu nego se malo više potruđiš oko promocije, a vjerojatno i malo sreće. Potpisao sam ugovor s izdavačkom kućom iz Kine *Pocket records*. Vidjet ćemo što će biti od toga, neki albumi nikad ne iziđu jer su pod ugovorom.

KUŽIŠ?! Kako ti se čini scena u Subotici? Što su prednosti, a što joj nedostaje?

Subotica je grad u kojem se ponekad dogodi nešto. Čini mi se da smo ranije imali više alternativnih mjesta i više događanja. Postoje neka super mjesta koja su prazna, a postoje i ljudi koji bi mogli napraviti neku priču.

KUŽIŠ?! Muzički planovi za budućnost?

Nema nekih određenih planova, okružen sam kreativnim ljudima s kojima svaki dan stvaram, sve se događa spontano. Potrudit ćemo se poraditi na lokalnoj sceni, mislim da nam je to najpotrebnije.

Ivan Benčik

21

vratio ove jeseni u modu, i to na velika vrata. Leopardski print najbolje oslikava ovaj dio godine, te je i najpopularniji u modnom svijetu. Mnogi komadi odjeće su sada u leopardskom fazonu. Primjesa crne, braon i smeđe dobro opisuje jesen te se zbog toga savršeno uklapa u modu za kraj godine.

S animal printom morate paziti. Tko ima smjelosti i stila, znat će čak i ukombinirati dva različita printa i to može jako dobro izgledati. Ukoliko mislite da vam taj stil ne stoji – nemojte ni pokušavati. Animal print je veoma usko povezan i s osobnošću osobe te upravo stoga se ne sviđa svakome.

U svakom slučaju, pratite boje jeseni i iskoristite što bolje ove (nam se sunčane) dane koji su nam preostali prije »mračnije« zime.

Milijana Nimčević
Foto: thefashiontag.com

MARKO LOUIS U NOVOM SADU

Regionalna turneja **Marka Louisa** pod nazivom *Beskraj Tour by Barcaffe* je u tijeku, a u okviru nje ovaj glazbenik će održati koncert u Novom Sadu, 9. studenoga, u *Firchie Think Tank Studiju*. Marko Louis je prošle godine na svom prvom solističkom koncertu u Novom Sadu pred rasprodanim *Studiom* definitivno osvojio srca novosadske publike. Poslije uspješnih albuma *Shine On Me* i *Beskraj*, Louis izdaje svoj treći samostalni album pod nazivom *Euridika* sredinom listopada, a novosadska publika će imati priliku premijerno čuti uživo nove pjesme. Početak koncerta je najavljen za 21 sat.

IRIEFM U NOVOM SADU

Beogradski bend IrieFM otvorit će novu klupsku sezonu u novosadskom Radio Cafeu koncertom koji će biti održan 10. studenoga s početkom u 21 sat. IrieFM je bend novog pop zvuka. Miješa različite tradicionalne pristupe pop muzici, i povezuje ih, bez mnogo osvrta na žanr. S ovim nastupom organizatori najavljuju novu seriju događaja koji će se odvijati u Cafeu pod nazivom *Imagine Future*, u okviru koje će ugostiti popularne bendove u nešto intimnijoj atmosferi.

Rođendanski koncert Ane Never

Subotički post-rock band Ana Never proslavit će 16 godina postojanja koncertom kojega će održati 17. studenoga u subotičkom klubu *Mladost*, na istom mjestu gdje su imali svoj prvi nastup. Ovom prilikom svirat će premijerno i nove stvari. Na koncertu će im gosti biti bend iz Novoga Sada – Lednik. Početak je u 22 sata.

THE CURE NA EXITU

Jedan od najvećih bendova u povijesti popularne glazbe The Cure stiže po prvi puta u Srbiju! Iduće godine kreću na jubilarnu i možda posljednju turneju povodom 40 godina postojanja benda, u okviru koje će nastupiti i na uglednom novosadskom festivalu *Exit*. The Cure će sljedeće godine biti apsolutni *headlineri* na malom broju najvećih i najvažnijih europskih festivala, te su karte prvih objavljenih datuma za 2019. planule u rekordnom roku. Na osobno inzistiranje benda, *Exit*, trenutni nositelj europske šampionske titule, našao se među odabranim festivalima, pa će na zadovoljstvo domaće publike, kao i gostiju iz cijelog svijeta, The Cure nastupiti 4. srpnja na Petrovaradinskoj tvrđavi.

Više informacija na www.exitfest.org.

22

PREPORUKA

Šumski – Ostrvo ledenog kita

Grupa uz koju često ide i ona odrednica »kultni«, zagrebački Šumski poslije 15 godina imaju novi album, točnije to bi bio njihov peti studijski album. Šarenolikost žanrova i zvukova tradicionalno je pristuna i ovdje, te možemo čuti i elemente afro beata, prog rocka, kraut rocka, etna te novog vala i mnogo čega drugog. Glazbeno malo tko im je ravan i njihovo sviranje i baratanje raznovrsnim pravcima je njihovo glavno oružje pomoću kog nas vode kroz ovih 10 pjesama. Što se tiče tekstova, ovdje se obrađuju razne teme poput usamljenosti, melankolije, nostalgije, ali i bavljenje nekim aktualnim socijalnim pitanjima kao u možda najboljoj pjesmi na albumu *Prijatelji se sele na selo*. Iako se radi o povratničkom albumu, Šumski nikako ne zvuče kao da ih je pregazilo vrijeme, naprotiv zvuče iznenađujuće svježe i suvremeno. Topla preporuka svima mladima, ali i starijima koji su recimo uživali u ranim radova Vještica ili Haustora. Izdvajam: *Prijatelji se sele na selo*, *Ostrvo ledenog kita*, *Djedica* i *Pravi izlaz*.

I. Benčik

GLAZBA

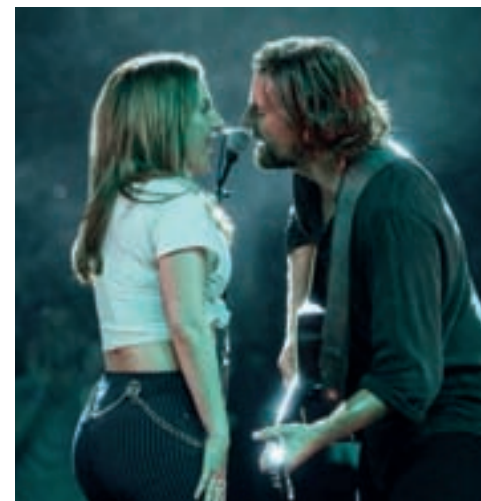

Zvijezda je rođena

Zvijezda je rođena (*A Star Is Born*) spoj je romantičke drame i mjuzikla. Radi se o pravom autorskom filmu glumca **Bradleyja Coopera** – on ga je, naime napisao, režirao te u njemu glumi i pjeva. Film je napravljen prema filmu iz daleke 1937. godine koji govori o tragičnoj ljubavi između iskusnog glazbenika na zalasku karijere i mladoj pjevačici u usponu. Bradley Cooper tumači iskusnog glazbenika, a zvijezdu u usponu poznata pjevačica **Lady Gaga** kojoj je ovo prva filmska uloga. (Producenti su isprva htjeli da **Beyonce** glumi Ally, ali na kraju je ulogu dobila Lady Gaga). Cooper i Gaga spajaju svoje talente kako bi opisali strastvenu priču o Jack i Ally, dvije umjetničke duše koje se udružuju na pozornici, ali i u ljubavnom životu. Njihovo ljubavno putovanje je kompleksno s lijepim i bolnim fazama. Osim što glumi Ally, Lady Gaga (odlično) izvodi originalnu glazbu u filmu s Cooperom, koju su napisali zajedno s još nekolicinom glazbenika uključujući **Lukasa Nelsona, Jasona Isbella i Marka Ronsona**. I svi vokali za film snimljeni su uživo tijekom snimanja, što pridonosi autentičnosti ove priče.

K. U.

FILM

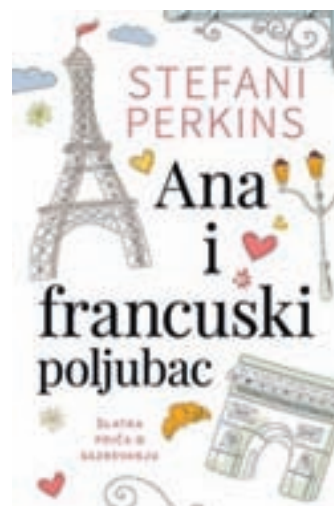

Ana i francuski poljubac

Ana i francuski poljubac je roman američke spisateljice **Stephanie Perkins**. U pitanju je ljupka priča o odrastanju. Knjiga prati Anu, srednjoškolku koja godinu prije odlaska na studij provodi u Parizu. Odvojenost od obitelji, prijatelja i poznatog okruženja teško joj pada i prvu večer provodi u suzama. Međutim, iste večeri upoznaje Meredith, koja postaje njezina najbolja prijateljica. Ubrzo će Ana steći još nekoliko prijatelja i upoznati šarmantnog Sent Claira. Ljubavni trougao Ane, Sent Claira i njegove devojke Eli, kao i Meredithina zainteresiranost za ovog mladića, poremetit će njihovo prijateljstvo. Ana do kraja knjige uspijeva izgladiti sve odnose, izabrati fakultet i prebroditi krize u svojoj obitelji. Ona će pomoći Sent Clairu da se izbori s bolešću svoje majke i time postati osoba kojoj on najviše vjeruje. Knjiga je zanimljiva, brzo se i lako čita, a likovi su divno oslikani i nikog neće ostaviti ravnodušnim.

A. I. Darabašić

KNJIGA

ZAVOD ZA KULTURU
VOJVOĐANSKIH HRVATA

HRVATSKA
RIJEČ

Hrvatsko nacionalno vijeće,
Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i
NIU „Hrvatska riječ“
raspisuju nagradni
literarni i likovni

NATJEČAJ

za učenike osnovnih i srednjih
škola koji pohađaju nastavu
na hrvatskom jeziku ili predmet
Hrvatski jezik s elementima
nacionalne kulture

U čast 100. obljetnice
rođenja pjesnika
Jakova Kopilovića

na temu

NJIVE DJETINJSTVA

Autori najboljih radova bit će
nagrađeni na svečanoj akademiji u
povodu 100. obljetnice rođenja
pjesnika Jakova Kopilovića.

Radove na standardnom
hrvatskom jeziku
ili bunjevačkoj i šokačkoj ikavici
dostaviti na adresu:
NIU „Hrvatska riječ“
uz naznaku
Za natječaj „Njive djetinstva“

Rok za predaju radova je
20. XI. 2018. godine

PJESNIK

Samotan
u bolu
ko jablan
u dolu.

Ljubav
u srcu
daruje
suncu.

I tone
u crnicu.

